

Fair & “Unfair” Trade: σύντομο ιστορικό, προεκτάσεις και μια ελληνική περίπτωση

Αχιλλέας Σταύρου

ΠΜΣ Περιβαλλοντική Πολιτική & Διαχείριση

Μέλος του Συνεταιρισμού για το Εναλλακτικό και Αλληλέγγυο Εμπόριο
«Ο Σπόρος»

*Κύκλος Διαλέξεων στις Επιστήμες του Περιβάλλοντος,
Φεβρουάριος 2008*

Τι είναι το Fair Trade ;

- Το Fair Trade είναι ένα υβρίδιο. Ταυτόχρονα *κοινωνικό κίνημα και εναλλακτική δομή εμπορίου*

- Βασικοί στόχοι του είναι να δημιουργήσει *εμπορικές σχέσεις*

- άμεσες
- κοινωνικά δίκαιες
- περιβαλλοντικά υπεύθυνες

κυρίως μεταξύ των μη προνομιούχων παραγωγών του Παγκόσμιου Νότου και των ευαισθητοποιημένων καταναλωτών στο Βορρά

Αρχές

- Εγγυημένη ελάχιστη τιμή στους παραγωγούς, «δίκαιους» μισθούς στους εργάτες, μέριμνα στην τιμή (premium) για κοινωνική ανάπτυξη
- Προπληρωμή στους παραγωγούς
- Συνεργασία με δημοκρατικά οργανωμένους συνεταιρισμούς παραγωγών
- Μακρόχρονες εμπορικές σχέσεις και συμβόλαια
- Περιβαλλοντικά βιώσιμες γεωργικές πρακτικές
- Κοινωνική υπευθυνότητα και οικονομική διαφάνεια
- Οικονομική και τεχνική βοήθεια στους παραγωγούς
- Ασφαλείς, μη εκμεταλλευτικές συνθήκες εργασίας

Ορισμένα στοιχεία...

- Παγκόσμιες πωλήσεις Fair Trade προϊόντων 2005 > 1,3 δισ. \$
 - 2% της συνολικής κατανάλωσης καφέ στις ΗΠΑ
 - 14% της συνολικής κατανάλωσης καφέ στη Μεγ. Βρετανία
 - 50% της συνολικής κατανάλωσης μπανάνας στην Ελβετία
- Διακίνηση πάνω από 40 πιστοποιημένων προϊόντων (καφές, τσάι, μπανάνα, ρύζι κλπ.)
- 1 εκατ. οικογένειες σε 52 χώρες
- Πάνω από 300 οργανώσεις παραγωγών καφέ (500.000 οικογένειες)
- Πάνω από 3.000 καταστήματα Fair Trade στην Ευρώπη

Δεκαετίες '50-'60

- Εμφάνιση του «Αναπτυξιακού Εμπορίου»
 - Χαρακτηριστικά
 - βασίζεται στη δράση εκκλησιαστικών οργανώσεων
 - φιλανθρωπικός χαρακτήρας
 - κύρια προϊόντα είναι οι χειροτεχνίες
- Τέλη '60
 - Δημιουργία του ΑΤΟ (Alternative Trade Organizations)
 - Χρησιμοποιείται για πρώτη φορά ο όρος «Εναλλακτικό Εμπόριο»
 - Ίδρυση δικτύου των «Μαγαζιών του Κόσμου»

Συνθήκες

- Δεκαετία '70: Επέκταση της «Πράσινης Επανάστασης»
 - Μονοκαλλιέργειες (για εξαγωγή), υβρίδια (αύξηση απαιτήσεων σε πόρους)
 - Αποδυνάμωση της τοπικής οικονομίας
 - Αδυναμία των μικροκαλλιεργητών να θρέψουν τις οικογένειές τους
 - Εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση
- Αϊτή
 - 1985: παραγωγή 154.000 τόνους σπόρων - εισαγωγή 7.000 τόνοι
 - 2004: παραγωγή μείωση κατά 50% - εισαγωγή 400.000 τόνοι
- Κολομβία
 - 1966: παραγωγή 160.000 τόνοι σιτάρι – εισαγωγή 120.000
 - 2004 παραγωγή 20.000 τόνοι – εισαγωγή 1.800.000 τόνους.

Δεκαετία '70

“TRADE NOT AID”

- Συνάντηση των κινήσεων (κύρια στην Ευρώπη) με πολιτικά κινήματα και ιδέες της Αριστεράς
 - Οι κινήσεις βλέπουν τον εαυτό τους σαν ένα κομμάτι μίας γενικότερης κριτικής του καπιταλιστικού συστήματος
 - Η συνάντηση αυτή ήταν καθοριστική για την μετέπειτα διαμόρφωση της ταυτότητας του Fair Trade

Παράλληλα

- Αναπτύσσεται ένα δίκτυο που αφορά στις τότε σοσιαλιστικές χώρες (Κούβα, Βιετνάμ, Νικαράγουα κα)
- Πρωτοεμφανίζεται ο όρος Fair Trade

Η Γέννηση του Fair Trade

- 1988: Δημιουργείται η Max Havelaar
 - Πρώτη πιστοποίηση προϊόντος (καφές)
 - Εναλλακτική → Κανονική αγορά
 - Χειροτεχνίες → Αγροτικά προϊόντα
 - Καφές: Ανάπτυξη και δυνάμωμα

Δεκαετία '90

Ανάπτυξη και ομογενοποίηση

- Πρωτοβουλίες πιστοποίησης Fair Trade προϊόντων σε εθνικό επίπεδο ανά την Ευρώπη
- Δημιουργία εναλλακτικών ετικετών και εταιριών
- Αύξηση πωλήσεων
 - Ολλανδία – Ελβετία : από 0,03% σε 5% το 1995
- 1997: Δημιουργία διεθνών οργανισμών πιστοποίησης (FLO)
- Εμφάνιση Σφραγίδας: Ανάγκη για αρχές, κριτήρια, ομογενοποίηση, ταυτότητα

1999

- Κίνημα ενάντια στην Παγκοσμιοποίηση
 - *Fair Trade NOT Free Trade*
 - Γενικότερο πλαίσιο: «Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός»
 - Έκρηξη ενδιαφέροντος (και πωλήσεων) για την εναλλακτική πρόταση του Fair Trade
- Είσοδος του Fair Trade στις ΗΠΑ
 - Μεγάλη αγορά (1/5 της παγκόσμιας κατανάλωσης)
 - Εισαγωγή Fair Trade καφέ
 - 1999: 590 τόνοι
 - 2005: 20,430 τόνοι
 - Πώληση καφέ από μεγάλες αλυσίδες (Starbucks, Procter & Gamble, Dunkin' Donuts κα)

Συνθήκες

- Σήμερα: Όλο και μεγαλύτερος έλεγχος της αλυσίδας παραγωγής από το χωράφι μέχρι το ράφι
 - Έλεγχος εξαγωγών από λίγες πολυεθνικές
 - Τέσσερις εταιρείες ελέγχουν το 70% της παγκόσμιας αγοράς φυτοφαρμάκων, το 25% της παραγωγής υβριδίων και το 100% της παραγωγής μεταλλαγμένων
 - Έλεγχος των τοπικών αγορών στις αναπτυσσόμενες χώρες
 - Μονοκαλλιέργειες και μεγάλες εταιρίες και στον Βορρά

2000 - ...

- «Χαλάρωση» κριτηρίων
 - Όχι μόνο από συνεταιρισμούς
 - Όχι μόνο στο παράλληλο εμπόριο
 - Πολυεθνικές
- Εμφανείς διαμάχες στο εσωτερικό του κινήματος
- Ριζοσπαστικοποίηση ορισμένων μερών του κινήματος

Διαπιστώσεις

- Η ανάπτυξη αυτού του κινήματος γίνεται μέσα σε συνθήκες κοινωνικής αναταραχής (είτε κινήματα παραγωγών, είτε κινήματα αλληλεγγύης)
- Οι δυνατότητες και οι περιορισμοί τίθενται από την υπάρχουσα κοινωνικοοικονομική κατάσταση
- Το Fair Trade κατευθύνεται κυρίως από το Βορρά πχ. υπάρχουν οργανώσεις ομπρέλες σαν την FLO, αλλά δεν υπάρχουν αντίστοιχες διεθνείς ενώσεις παραγωγών

Προκλήσεις

- Το Fair Trade

- πρέπει να αναπτύξει την αγορά του με κάθε μέσο και στην «κανονική» αγορά ή να δημιουργήσει πιο βαθιές δομές πραγματικά εναλλακτικού εμπορίου;
- μπορεί να διορθώσει τις δομικές ανισότητες της αγοράς εκ των έσω ή η αλλαγή μπορεί να επέρθει μόνο από εναλλακτικές δομές εκτός του συστήματος;
- τι σχέσεις έχει (ή δεν έχει) με τους “unfair” παίκτες της αγοράς;
- θα συνεχίσει να πιστοποιεί προϊόντα από αγροτικές εταιρίες (όχι μόνο από συνεταιρισμούς παραγωγών);
- θα σφραγίζει μόνο τα προϊόντα ή και τους πωλητές ;

site
ver. 01

Συνεταιρισμός για το εναλλακτικό
& αλληλεγγυο εμπόριο

"ο σπόρος"

Αθήνα, Σπ. Τρικούπη 21, τηλ. 210 38 01 375

- 2004-2005: Ανεπίσημη εισαγωγή καφέ από συνεταιρισμούς της κοινότητας Chiapas, Μεξικό
 - Ανάπτυξη δικτύου «καταναλωτών» πανελλαδικά
 - Συζητήσεις, διαμόρφωση του χαρακτήρα της κίνησης
- 2006: Δημιουργία προμηθευτικού συνεταιρισμού μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα

Συνεταιρισμός για το *Εναλλακτικό* και *Αλληλέγγυο* Εμπόριο

- Εναλλακτικό
 - στη θέση του κέρδους βάζει
 - την αυτονομία και την αξιοπρεπή διαβίωση του παραγωγού
 - τη βιωσιμότητα της δομής διακίνησης
 - τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος
 - την ποιότητα και την προσιτή τιμή για το χρήστη
- Αλληλέγγυο
 - έμπρακτη στήριξη συγκεκριμένων αγώνων

Στόχος είναι να αμφισβητήσουμε τις υπάρχουσες οικονομικές σχέσεις μέσα από την καθημερινή μας πρακτική

μέσα από ...

- Ένα **δίκτυο ανθρώπων** που αγωνίζονται συλλογικά για να αλλάξουν τις ζωές τους μέσα στις σκληρές συνθήκες του εκμεταλλευόμενου Νότου, στον ατομικισμό και στην «ευημερία» του ανεπτυγμένου Βορρά
- Ένα **δίκτυο διακίνησης προϊόντων** που δεν παράγονται σε συνθήκες εκμετάλλευσης και βιασμού της φύσης, η ποιότητα των οποίων δεν βρίσκεται στη συσκευασία και στη διαφήμιση και για «συστατικά» τους έχουν τη γεωγραφία, την ιστορία και τον κόπο των ανθρώπων που τα παράγουν
- Ένα **δίκτυο ανταλλαγής και διάδοσης ιδεών** των οποίων η αξία δεν αποτιμάται σε χρήμα. Όπου οι λέξεις αλληλεγγύη, εμπιστοσύνη, συμμετοχή δοκιμάζονται στην πράξη και διαχέονται στην κοινωνία σαν έμπρακτα παραδείγματα και όχι σαν ουτοπίες

Άλλη μία διαπίστωση...

- Σήμερα δίκαιο εμπόριο δεν μπορεί να υπάρξει. Το δίκαιο εμπόριο (πρέπει να) είναι ο απώτερος στόχος του κινήματος ή, αλλιώς, ο αγώνας για ένα δίκαιο εμπόριο είναι ένα μέρος μόνο του αγώνα για την ανατροπή των εκμεταλλευτικών δομών του παγκόσμιου εμπορίου. Προς το παρόν, λοιπόν, το μόνο που μπορεί να εγγυηθεί μια οργάνωση είναι ότι με τη συγκεκριμένη εμπορική διαδικασία που ακολούθησε προσπάθησε να πετύχει τη μεγαλύτερη δυνατή **ισοτιμία** μέσα σε μια αγορά που χαρακτηρίζεται από τη μέγιστη ανισότητα

Μερικά στοιχεία για τον «Σπόρο»

- 2007:
 - 7 τόνοι καφέ (αύξηση 50% από το 2006)
 - 4 τόνοι ζάχαρης (αύξηση 86% από το 2006)
 - 4000 € επιστροφή στις κοινότητες των παραγωγών καφέ
 - σε τακτική βάση διακινούνται προϊόντα σε περίπου 25 πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά

για κάτι παραπάνω...

- Βιβλία
 - Jaffee, Daniel (2007) *Brewing Justice: Fair trade, coffee, sustainability and survival*
- Ταινίες
 - Life Dept
 - Black Gold
 - Darwin's Nightmare
- Ιστοσελίδες
 - www.sporos.org
 - www.fairtrade.net